

III. BANKACILIK SEKTÖRÜ RİSKLERİ

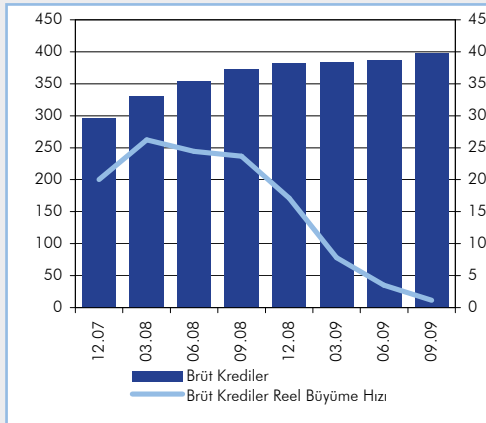
III.1. Kredi Riski ve Senaryo Analizi

III.1.1. Kredi Riski

Küresel piyasalarda yaşanan krizin etkisiyle sıkılaştıran kredi koşulları ve yavaşlayan iktisadi faaliyet nedeniyle kredi artış hızı yavaşlamıştır.

Ancak, 2008 yılı son çeyreğinden bu yana devam eden politika faiz indirimlerinin piyasa faizlerine yansımaları, likiditeye ilişkin alınan tedbirlerin ve risk algılamalarındaki iyileşmenin desteğiyle kredilerde sınırlı da olsa bir toparlanma gözlenmeye başlamıştır.

Grafik III.1.
Brüt Kredilerin Gelişimi (Milyar TL,%)^{1,2}

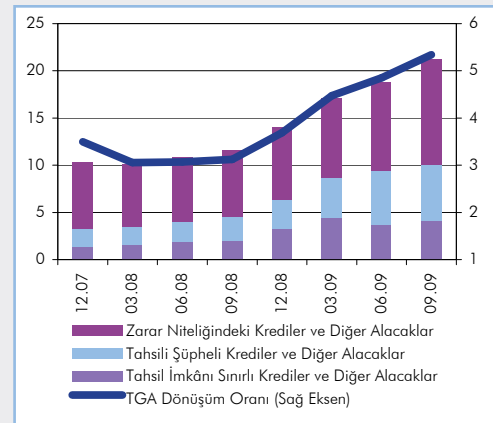

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) TÜFE (1994=100) endeksi ile reel hale getirilmiştir.

(2) Bir önceki yılın aynı ayına göre yıllık yüzde değişimi göstermektedir.

Grafik III.2.
Tahsili Geçikmiş Alacakların (TGA) Gelişimi (Milyar TL, %)¹

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) TGA Dönüşüm Oranı = Brüt TGA / Brüt Kredi

2009 yılı Eylül ayı itibarıyla kredi hacmi 396,9 milyar TL'ye ulaşmıştır (Grafik III.1). Reel sektörün ve hanehalkının ödeme gücünün azalmasına bağlı olarak, tahsili gecikmiş kredi tutarı 2009 yılı Eylül ayında 21,2 milyar TL'ye ulaşmış ve TGA dönüşüm oranı yüzde 5,3'e yükselmiştir. Tahsili gecikmiş alacakların dağılımına bakıldığında, en yüksek payın Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar grubuna ait olduğu görülmektedir (Grafik III.2).

Tablo III.1. Seçilmiş Ülkeler İtibarıyla Kredilerin TGA'ya Dönüşüm Oranı

	2006	2007	2008	2009	Son veri
Brezilya	3,5	3,0	3,1	4,3	Mayıs
Bulgaristan	2,2	2,1	2,4	3,2	Mart
Çek Cumhuriyeti	3,7	2,8	3,3	4,4	Haziran
Hırvatistan	5,2	4,8	4,9	6,0	Haziran
Sırbistan	4,1	3,8	5,3	9,7	Haziran
Macaristan	2,5	2,5	3,0	4,8	Haziran
Letonya	0,4	0,4	3,6	10,7	Mayıs
Litvanya	1,0	1,0	4,6	11,3	Haziran
Polonya	7,4	5,2	4,4	5,7	Nisan
Romanya	8,0	9,7	13,8	-	Aralık
Rusya	2,4	2,5	3,8	7,6	Haziran
İngiltere	0,9	0,9	1,6	-	Aralık
ABD	0,8	1,4	3,0	3,8	Mart
Türkiye	3,8	3,5	3,6	5,3	Ağustos

Kaynak: IMF Küresel Finansal İstikrar Raporu, Ekim 2009.

Seçilmiş ülkelerin TGA dönüşüm oranları incelendiğinde, son dönemde küresel krizin etkisiyle ülkemize benzer şekilde bir çok ülkede bu oranların hızlı bir artış gösterdiği görülmektedir (Tablo III.1).

Tablo III.2. Seçilmiş Kredi Oranları¹ (Milyon TL, %)

	2007	09.08	2008	09.09
İlk 5 Banka				
Brüt Kredi Toplamı	162.452	204.063	211.543	211.313
Toplam Brüt Krediler İçerisindeki Pay	54,9	54,8	55,5	53,2
TGA / Toplam Brüt Kredi	3,8	3,1	3,7	5,4
Kredi / Mevduat	88,8	93,6	89,4	83,8
Karşılık / TGA	89,5	84,3	84,8	88,1
İlk 10 Banka				
Brüt Kredi Toplamı	236.833	298.601	309.321	318.576
Toplam Brüt Krediler İçerisindeki Pay	80,0	80,1	81,1	80,3
TGA / Toplam Brüt Kredi	3,6	3,0	3,5	5,1
Kredi / Mevduat	77,2	82,6	79,0	75,8
Karşılık / TGA	89,4	84,2	83,5	84,9
Sektör				
Brüt Kredi Toplamı	295.962	372.717	381.497	396.933
TGA / Toplam Brüt Kredi	3,5	3,1	3,7	5,3
Kredi / Mevduat	82,9	89,0	83,9	81,2
Karşılık / TGA	86,8	80,5	79,8	80,0

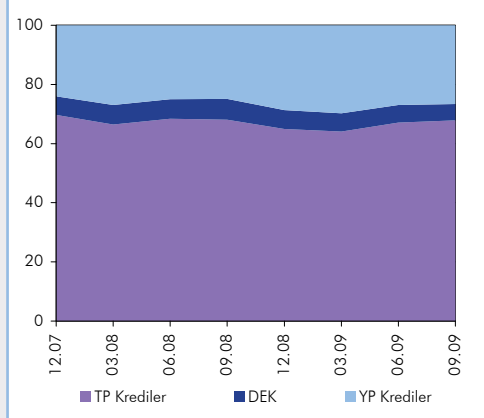
Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Toplam brüt kredilerine göre ilk 5 ve 10 banka alınmıştır.

2009 yılı Eylül ayı itibarıyla kredilerin yüzde 80,3'ü ilk 10 banka tarafından kullanılmıştır. Bankacılık sektöründe mevduatın krediye dönüşüm oranı, 2008 yılı son çeyreğinden itibaren düşüş eğilimindedir. Söz konusu oran, sektör için 2008 yılı Eylül ayında yüzde 89 ile en yüksek değerine

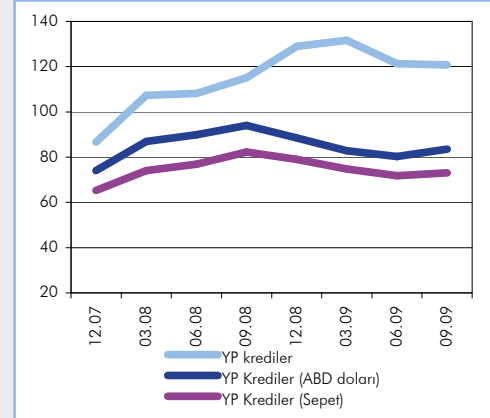
ulaşmış, bu tarihten itibaren azalarak 2009 yılı Eylül ayında 7,8 puanlık düşüşle yüzde 81,2'ye gerilemiştir. Toplam krediler içerisinde ilk beş ve on bankanın payı azalırken diğer bankaların payı artmaktadır (Tablo III.2).

Grafik III.3.
Kullandırılan Kredilerin TP-YP Kompozisyonu
(%, TGA Hariç)

Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik III.4.
Yabancı Para Kredilerin Gelişimi
(Milyar, TGA Hariç)^{1,2}

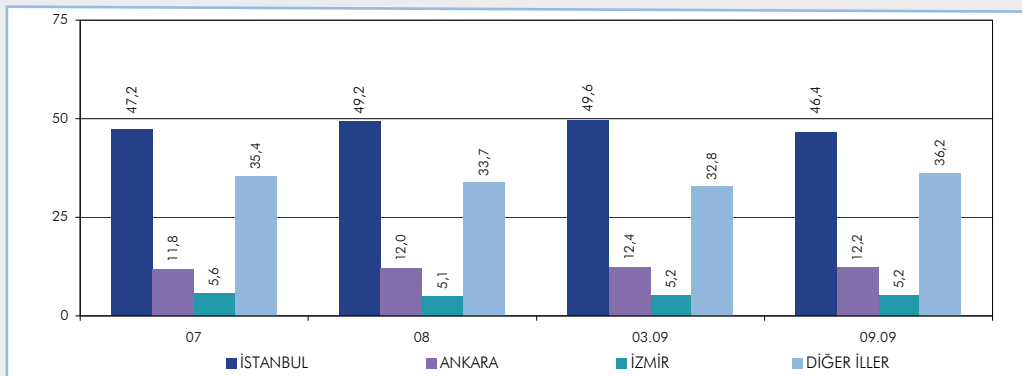
Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Bankamız ABD doları döviz alış kuru ile hesaplanmıştır.

(2) Sepet kur hesaplanırken yüzde 70 ABD doları döviz alış kuru ve yüzde 30 Euro döviz alış kuru kullanılmıştır.

2009 yılı Eylül ayında kullandırılan kredilerin yüzde 67,9'u TP, yüzde 26,6'sı YP ve yüzde 5,5'i Döviz Endeksli Krediler (DEK)'den oluşmaktadır. Eylül 2008 – Mart 2009 döneminde YP kredilerin payının artmasında temel olarak TL'nin değer kaybetmesi etkili olurken, ABD doları cinsinden ve sepet bazında YP kredilerin gelişimi incelendiğinde, 2008 yılı Eylül ayına göre bir düşüş görülmektedir (Grafik III.3 ve Grafik III.4).

Grafik III.5.
Kredilerin İllere Göre Dağılımı (%)¹

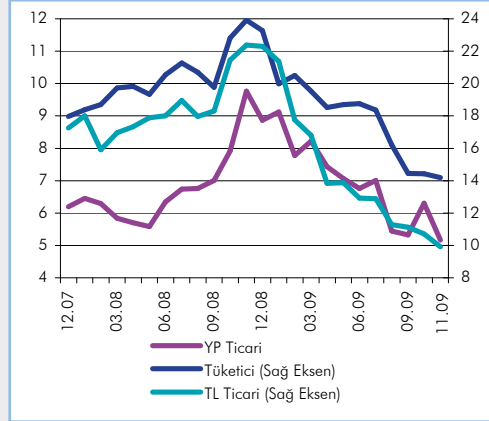

Kaynak: TCMB

(1) Krediler, 1211 sayılı Merkez Bankası Kanunu'nun 44 üncü maddesi çerçevesinde bankalarca yapılan bildirimlerden derlenmiş olup, kredi limit veya riskleri toplamı 10 bin TL'nin (dahil), bireysel kredilerde ise 5 bin TL'nin üzerinde olan gerçek ve tüzel kişilere, bankalarca kullandırılan kredi ve fon toplamından (firmaların bankalar aracılığıyla yurt dışından sağladıkları krediler dahil) oluşmaktadır. Tasfiye olunacak alacaklar, faiz tahakkuk ve reeskontları dahil, gayri nakdi krediler hariçtir. Ekim 2007 döneminden itibaren tasfiye olunacak alacaklar herhangi bir limit olmaksızın firma bazında bildirim konusu yapılmaktadır.

Kredilerin illere göre dağılımı incelendiğinde, 2008 yılı sonuna göre 2009 yılı Eylül döneminde İstanbul ilinin payı azalırken, Ankara, İzmir ve diğer illerin toplam krediler içerisindeki payında ise artış meydana gelmiştir (Grafik III.5).

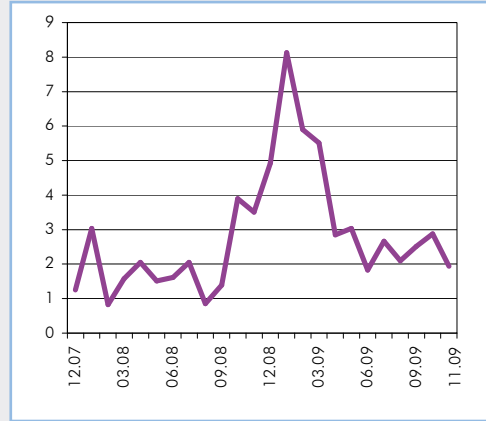
Grafik III.6.
Kredi Faiz Oranları (%)^{1,2}

Kaynak: TCMB

- (1) Ağırlıklı ortalama akım faiz oranlarıdır.
(2) 2009 yılı Kasım ayı verisi 6 Kasım 2009 itibarıdır.

Grafik III.7.
Ticari Kredi Faizi-Mevduat Faizi Farkı (%)^{1,2}

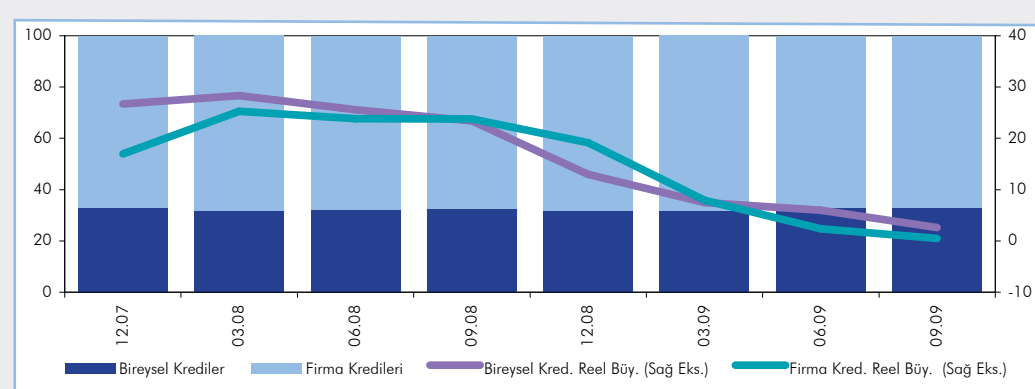

Kaynak: TCMB

- (1) Ağırlıklı ortalama akım faiz oranlarıdır.
(2) 2009 yılı Kasım ayı verisi 6 Kasım 2009 itibarıdır.

2008 yılı Ekim ayında bankacılık sektörünün kaynak maliyetlerindeki artış ve iktisadi faaliyete ilişkin olumsuz beklentiler, kredi faiz oranlarında yükselişe neden olmuşsa da, Bankamız faiz indirimlerinin etkisiyle faiz oranları yeniden gerilemiş ve 2008 yılı Eylül ayı seviyesinin de altına düşmüştür (Grafik III.6). Kredi koşullarının sıkılığının bir göstergesi olan ve 2009 yılı Şubat ayına kadar yükselen ticari kredi faizi - mevduat faizi farkı, risk algılamalarındaki iyileşme ve ekonomideki toparlanmaya bağlı olarak 2009 yılı Haziran ayına kadar düşmüş ve sonrasında yatay bir seyir izlemiştir (Grafik III.7).

Grafik III.8.
Brüt Kredilerin Türlerine Göre Dağılımı ve Reel Büyüme Hızları (%)^{1,2}

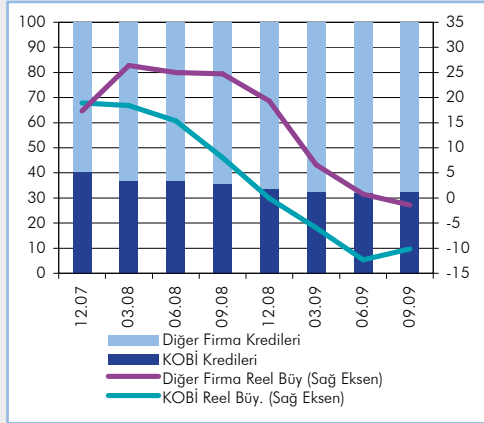

Kaynak: BDDK -TCMB

- (1) TÜFE (1994=100) endeksi ile reel hale getirilmiştir.
(2) Bir önceki yılın aynı ayına göre yıllık yüzde değişimi göstermektedir.

2009 yılı Eylül ayı itibarıyla toplam kredilerin yüzde 33,1'i bireysel ve yüzde 66,9'u firma kredilerinden oluşmaktadır. Toplam kredilerin artış hızındaki yavaşlama esas olarak firma kredilerinden kaynaklanmakta olup, 2009 yılı Eylül ayı itibarıyla bireysel kredilerin yıllık reel artış hızı yüzde 2,6'ya, firma kredilerinin ise yüzde 0,5'e gerilemiştir (Grafik III.8).

Grafik III.9.
Firma Kredilerinin Türleri İtibarıyla Gelişimi
(TGA Hariç, %)^{1,2}

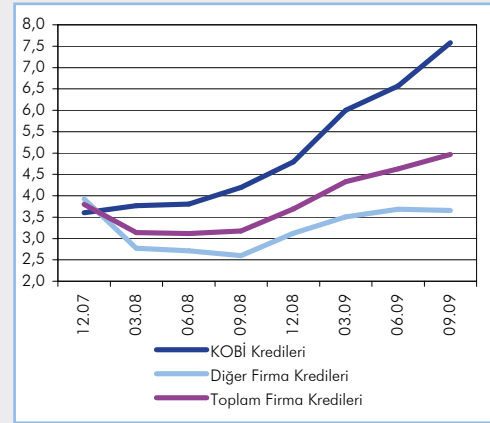

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) TÜFE (1994=100) endeksi ile reel hale getirilmiştir.

(2) Bir önceki yılın aynı ayına göre yıllık yüzde değişimi göstermektedir.

Grafik III.10.
Firma Kredilerinin TGA'ya Dönüşüm Oranı (%)^{1,2}

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) TGA Dönüşüm Oranı = Brüt TGA / Brüt Kredi

(2) Diğer firma kredileri, toplam firma kredilerinden KOBİ kredileri çıkarılarak hesaplanmıştır.

Küresel likidite daralması ve kredi standartlarının sıkılaştırılması ile firma kredileri daralarak, 2009 yılı Eylül ayında 252,4 milyar TL olmuştur. Bu kredilerin yüzde 32,5'ini oluşturan Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme (KOBİ)'lere³ kullanılan kredilerde ortaya çıkan durgun görünüm ise devam etmektedir (Grafik III.9). KOBİ dışındaki firma kredilerinin TGA'ya dönüşüm oranı Eylül 2008 – Eylül 2009 döneminde 1 puan artarak yüzde 3,7'ye ulaşırken, KOBİ kredileri için aynı oran 3,5 puan artarak yüzde 7,6'ya ulaşmıştır (Grafik III.10). Ancak, KGF'ye sağlanan desteğin kullanılmaya başlanması ile birlikte önümüzdeki dönemde KOBİ kredilerinde bir artış ve dolayısıyla TGA dönüşüm oranlarında bir iyileşme görülebilecektir.

³Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın 18.11.2005 tarih ve 25997 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Küçük ve Orta Büyüklükte İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik" kapsamına giren firmaları içermektedir.

Kutu 10.**Kredi Garanti Fonu A.Ş.'ye Sağlanacak Hazine Desteğine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı**

Küresel krizin ülkemize yansımalarıyla birlikte kredi koşullarındaki sıkılaşma nedeniyle KOBİ'lerin karşılaştıkları finansman zorluklarının hafifletilmesine yardımcı olmak amacıyla, 24 Haziran 2009 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan 5909 sayılı kanunla, 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun'a geçici bir madde eklenmiş ve kredi garantisi veren kredi garanti kurumlarına 1 milyar Türk Lirası'na kadar nakit kaynak aktarmak ve/veya özel tertip Devlet İç Borçlanma Senedi ihraç etmek için Hazine Müsteşarlığı'na yetki verilmiştir. "Kredi Garanti Kurumlarına Sağlanacak Hazine Desteğine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Karar" ise 15 Temmuz 2009 tarih ve 27289 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış ve söz konusu karar çerçevesinde, Kredi Garanti Fonu A.Ş. (KGF) ile Hazine Müsteşarlığı arasında 13 Ekim 2009 tarihinde bir protokol imzalanmıştır. KGF'yle kredi kullandıracak bankalar arasında protokol imzalanmasını müteakip söz konusu kaynak kredi garantisi olarak devreye girecektir.

Söz konusu imkandan yararlanabilmek için KOBİ'lerin, "Kredi Garanti Kurumlarına Sağlanacak Hazine Desteğine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Karar" da belirtilen şartları taşımaları gerekmektedir.

Bu kapsamda kullanılacak krediler, TL, döviz veya dövize endekli ve en az 6 ay en çok 4 yıl vadeli olabilecektir. Sağlanacak kefalet tutarı ise yararlanıcı başına 1 milyon Türk Lirası, bir risk grubuna ait yararlanıcılar için ise 1,5 milyon Türk Lirası ile sınırlandırılmıştır. Söz konusu kaynağın kullanılmasıyla birlikte önümüzdeki dönemde 10 milyar Türk Lirası tutarında krediye KGF tarafından kefalet sağlanması hedeflenmektedir. KOBİ'lere kullanılan nakdi kredilerin yaklaşık sekizde birine karşılık gelen bu tutarın söz konusu firmalar için önemli bir destek olacağı düşünülmektedir.

Tablo III.3. Firma Kredilerinin Sektörel Dağılımı (TGA Hariç, %)^{1,2}

		Krediler			YP Krediler/Toplam Krediler		
		2007	2008	09.09	2007	2008	09.09
1	Toptan ve Perak. Tic.,Komis.,Mot. Araç Ser. Hizm.	19,7	18,1	17,1	35,6	42,9	38,1
2	Taşımacılık, Dep. ve Haberleşme	8,5	8,2	8,5	58,3	62,1	59,1
3	Tekstil ve Tekstil Ürünleri San.	5,9	5,2	4,7	63,9	66,6	63,2
4	İnşaat	8,5	9,5	10,2	51,0	59,1	55,7
5	Gıda, Meşrubat ve Tütün San.	5,8	5,3	5,4	43,5	50,7	48,8
6	Metal Ana San ve İşl. Mad. Ürt.	5,8	6,1	5,7	70,6	71,7	69,7
7	Elektrik, Gaz ve Su Kaynakları	4,1	5,0	5,5	90,3	90,9	92,5
8	Tarım, Avcılık, Ormancılık	5,6	5,1	5,1	24,4	25,6	20,8
9	Makine ve Teçhizat San.	3,2	3,0	2,7	41,7	50,6	52,9
10	Otel ve Restoranlar (Turizm)	3,1	3,4	3,9	71,2	79,1	78,3
	10 Sektör Toplamı	70,2	68,9	68,8	50,3	56,7	54,4

Kaynak: TCMB

(1) Krediler, 1211 sayılı Merkez Bankası Kanunu'nun 44 üncü maddesi çerçevesinde bankalarca yapılan bildirimlerden derlenmiş olup, kredi limit veya riskleri toplamı 10 bin TL'nin (dahil) üzerinde olan firmalara bankalarca kullanılan kredileri (firmaların bankalar aracılığıyla yurt dışından sağladıkları krediler dahil) içermektedir. Faiz tahakkuk ve reeskontları dahil, gayri nakdi krediler hariçtir.

(2) Finansal aracılık sektörü hariçtir.

Bankamız Risk Merkezi verilerine göre, 2009 yılı Eylül döneminde seçilmiş on sektörün toplam firma kredileri içerisindeki payı azalmaya devam ederek yüzde 68,8 olarak gerçekleşmiştir.

“Toptan ve Perakende Ticaret, Komisyonculuk, Motorlu Araç Servis Hizmetleri” yüzde 17,1 oranı ile firmalarca kullanılan toplam krediler içerisinde en büyük paya sahip sektördür. 2008 yılı sonuna göre “İnşaat”, “Elektrik, Gaz ve Su Kaynakları” ve “Otel ve Restoranlar (Turizm)” sektörlerinin toplam firma kredilerinden aldığı paylar artmış, “Tarım, Avcılık, Ormancılık” sektörü aynı kalmış diğer sektörlerin payları ise düşmüştür. 2008 yılı sonu ile karşılaştırıldığında 2009 yılı Eylül ayında toplam krediler içinde YP kredilerin payı azalmıştır (Tablo III.3).

Tablo III.4. Firma Kredilerinin Sektörel Bazda TGA Dönüşüm Oranları (%)¹

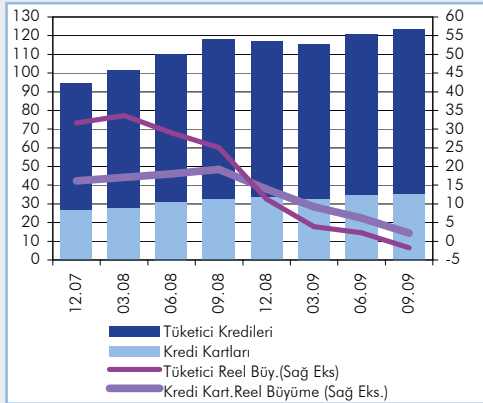
	2008	09.09
1 Tekstil ve Tekstil Ürünleri San.	10,1	12,6
2 Tarım, Avcılık, Ormancılık	4,2	5,9
3 Toptan ve Perakende Tic., Komisyunc., Motorlu Araç Servis Hizm.	3,9	5,9
4 Gıda, Meşrubat ve Tütün San.	4,4	5,0
5 Otel ve Restoranlar (Turizm)	2,6	3,2
6 İnşaat	2,6	3,9
7 Makine ve Teçhizat San.	2,1	2,9
8 Taşımacılık, Depolama ve Haberleşme	1,7	2,4
9 Metal Ana San ve İşlenmiş Mad. Ürt.	1,2	2,3
10 Elektrik Gaz ve Su Kaynakları	0,1	0,2
10 Sektör Toplamı	3,4	4,6

Kaynak: TCMB

(1) Krediler, 1211 sayılı Merkez Bankası Kanununun 44 üncü maddesi çerçevesinde bankalarca yapılan bildirimler esas alınarak hesaplanmış olup, kredi limit veya riskleri toplamı 10 bin TL'nin (dahil) üzerinde olan firmalara, bankalarca kullanılan kredileri (firmaların bankalar aracılığıyla yurt dışından sağladıkları krediler dahil) içermektedir. Tasfiye olunacak alacaklar herhangi bir limit olmaksızın firma bazında bildirim konusu yapılmaktadır.

Bankamız Risk Merkezi verilerine göre, 2009 yılı Eylül ayında incelenen bütün sektörlerde kredilerin TGA'ya dönüşüm oranlarında 2008 yılı sonuna göre artış görülmektedir. Söz konusu dönemde en büyük artış 2,5 puan ile “Tekstil ve Tekstil Ürünleri San.” sektöründe gerçekleşmiştir (Tablo III.4).

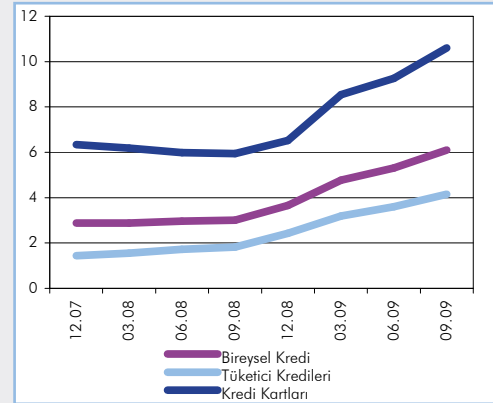
Grafik III.11. Bireysel Kredilerin Gelişimi^{1,2} (TGA Hariç, Milyar TL, %)

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) TÜFE (1994=100) endeksi ile reel hale getirilmiştir.
(2) Bir önceki yılın aynı ayına göre yıllık yüzde değişimi göstermektedir.

Grafik III.12. Bireysel Kredilerin TGA'ya Dönüşüm Oranının Gelişimi (%)¹

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) TGA Dönüşüm Oranı = Brüt TGA / Brüt Kredi

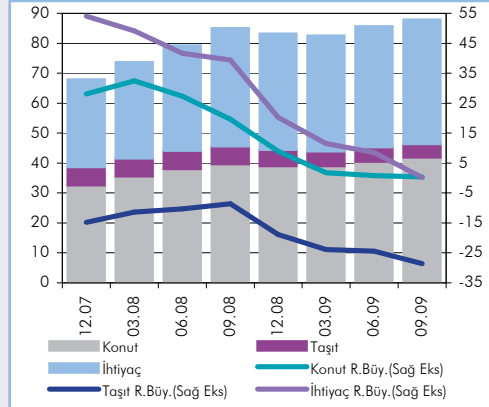
Bireysel kredi tutarı 2009 yılı Eylül ayında 123,3 milyar TL'ye ulaşmıştır. Aynı tarih itibarıyla tüketici kredilerinde yıllık yüzde 1,8 reel daralma, kredi kartlarında⁴ ise yıllık yüzde 2,2 reel artış

⁴ Kredi kartları ile yapılan harcama tutarları ile nakit çekimlerinin kart hamili tarafından bankaya ödenmesine kadar ilgili nakdi kredi hesabında izlenen tutarı göstermektedir.

yaşanmıştır (Grafik III.11). 2009 yılının Mart ayı ile karşılaştırıldığında Eylül ayında bireysel kredilerde yüzde 5,5 reel artış yaşandığı görülmekte olup, bu artış esas itibarıyla dayanıklı tüketim mali vergilerinde yapılan indirimlerden kaynaklanmaktadır.

Hanehalkının yükümlülüklerini karşılama gücündeki gerileme nedeniyle bireysel kredilerin TGA'ya dönüşüm oranı 2008 yılı Eylül ayında yüzde 3 iken, 2009 yılı Eylül ayında yüzde 6,1'e çıkmıştır. Kredi kartları TGA oranı ise aynı dönemde yüzde 5,9'dan yüzde 10,6'ya yükselmiştir (Grafik III.12). Temerrüde düşmüş yaklaşık 1,2 milyar TL tutarındaki kredi kartı alacağına 5464 sayılı Kanun kapsamında ve takip eden dönemde gönüllülük esasına göre yeniden yapılandırılması nedeniyle, bu borçların ödenmesinin önümüzdeki dönemde kredi kartı TGA oranlarını olumlu etkilemesi beklenmektedir (Tablo I.8)

Grafik III.13.
Tüketici Kredilerinin Gelişimi^{1,2}
(TGA Hariç, Milyar TL, %)

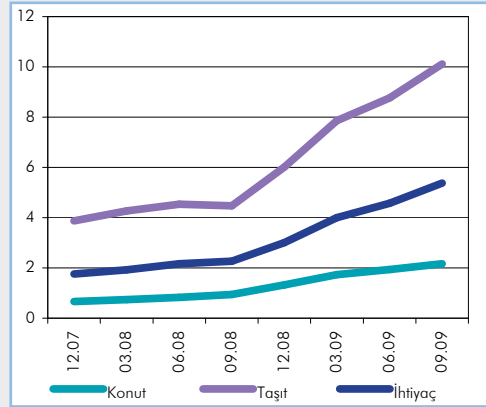

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) TÜFE (1994=100) endeksi ile reel hale getirilmiştir.

(2) Bir önceki yılın aynı ayına göre yıllık yüzde değişimi göstermektedir.

Grafik III.14.
Tüketici Kredilerinin TGA'ya Dönüşüm Oranının Gelişimi¹ (%)

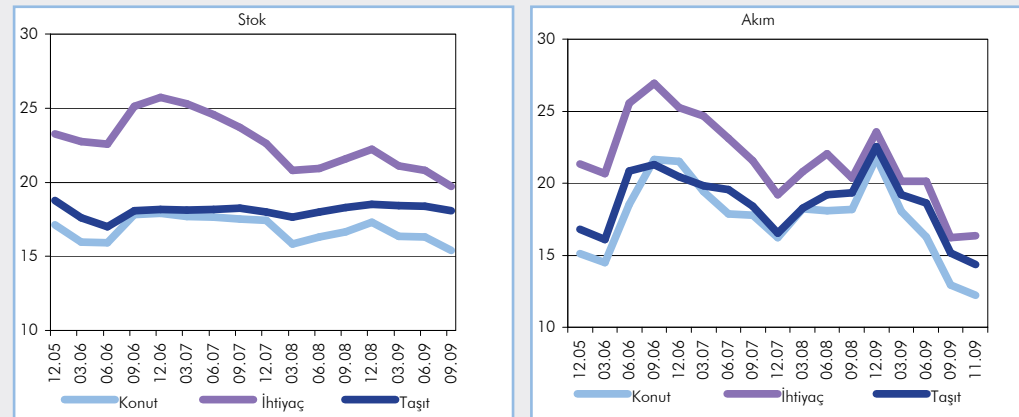

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) TGA Dönüşüm Oranı = Brüt TGA / Brüt Kredi

2009 yılı Eylül ayında konut kredilerinde yıllık yüzde 0,4 ve ihtiyaç kredilerinde yıllık yüzde 0,2 reel artış yaşanırken, taşıt kredileri reel olarak yıllık yüzde 28,6 oranında daralmış ve toplam tüketici kredileri 87,9 milyar TL olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.13). Tahsili gecikmiş tüketici kredilerindeki artış ise konut kredilerinde sınırlı kalırken, taşıt kredilerinde daha belirgin hale gelmiştir (Grafik III.14).

Grafik III.15
Tüketici Kredisi Faiz Oranları (%)^{1,2,3}

Kaynak: TCMB

(1) İhtiyaç kredileri, konut, taşıt kredisi ve diğer krediler dışında kalan tüm tüketici kredilerini içermektedir

(2) Ağırlıklı ortalama faiz oranıdır.

(3) Akım faiz oranlarında 2009 yılı Kasım ayı verisi 6 Kasım 2009 itibarıyla.

Yeni açılan kredilerin faiz oranlarını gösteren tüketici kredileri akım faiz oranlarına bakıldığında, 2008 yılının son çeyreğinde küresel krizin etkisiyle artış eğiliminde olan oranların 2009 yılında, Bankamızın faiz indirimleri ve likiditeye ilişkin aldığı diğer önlemlerin etkisiyle azaldığı görülmektedir (Grafik III.15).

III.1.2. Kredi Riski Senaryo Analizi

Bankacılık sektörünün maruz kalabileceği kredi riskini değerlendirmek amacıyla 2009 yılı Eylül ayı itibarıyla bankaların TGA dönüşüm oranlarında meydana gelebilecek artışlar neticesinde karlılıklarının ve SYR'lerinin nasıl etkileneceği incelenmiştir⁵.

Bu çerçevede;

i) Bankacılık sektörünün kredi tutarının artmadığı,

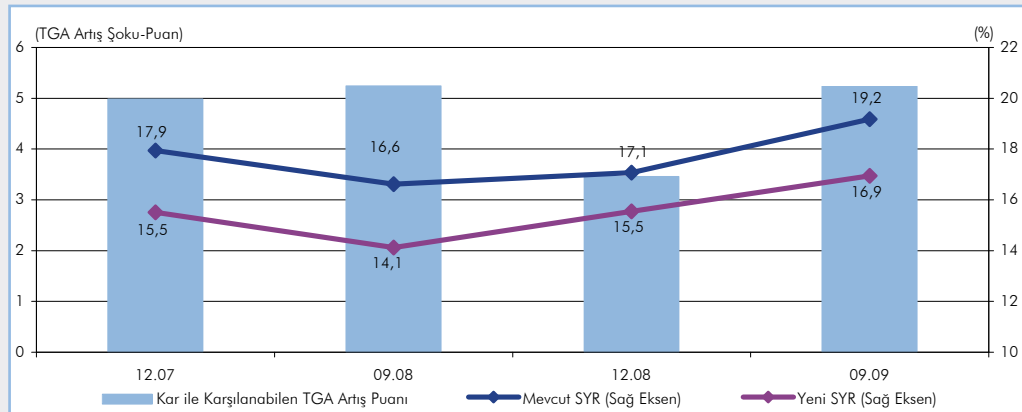
ii) Şoklar sonucu oluşan TGA'ların bankaların mevcut donuk alacak sınıflamaları oranında dağıldığı, şok öncesi TGA'sı bulunmayan bankaların şok sonrası yeni oluşacak TGA'larının tahsil imkanı sınırlı krediler olarak sınıflandırılarak yüzde 20 karşılık ayrıldığı,

iii) Şok sonrası oluşan yeni TGA'ların şok öncesi SYR hesaplamasında yüzde 100 risk ağırlıklı krediler arasında yer aldığı ve

iv) Sektörün risk ağırlıklı aktif ve özkaynak toplamında şoklar haricinde bir değişiklik olmadığı

varsayımları altında senaryo analizleri gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, ek karşılıklar hesaplanırken teminat tutarları dikkate alınmamıştır.

Grafik III.16.
Kredi Şokunun Sektörün Karlılığına Etkisi^{1,2}

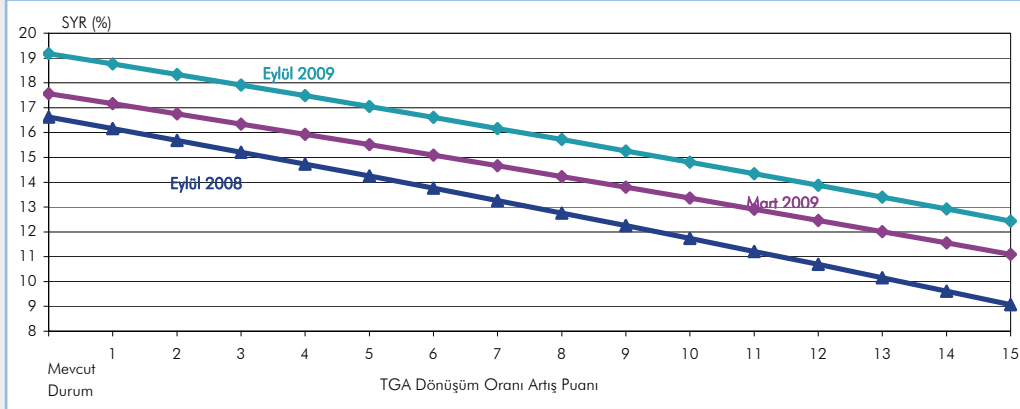
Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Birleşik Fon Bankası, İller Bankası ve kredi portföyü bulunmayan bankalar hariç tutulmuştur.
(2) Yıllıklanmış kâr ile karşılanamayan TGA artış sonucu oluşan SYR oranı hesaplanmıştır.

Bankacılık sektörünün net karı ile ne kadar TGA artışının karşılanabildiği incelendiğinde, 2008 yılı Eylül ayı itibarıyla 5,2 puana kadarki TGA artışının o dönemin net karı ile karşılanabildiği, 2008 yılı sonunda ise karla karşılanabilen TGA artışının 3,5 puana gerilediği görülmektedir. Ancak, 2009 yılı Eylül ayında sektörün karlılığındaki yükseliş, net kar tutarı ile karşılanabilecek TGA artışını Eylül 2008 seviyesine yükseltmiştir (Grafik III.16).

⁵ Kredilerin donuk alacak olarak sınıflandırılması ve ayrılan ek karşılıklar sonrasında, şok sonrası sermaye yeterlilik rasyosu (Özkaynaklar – Ek Karşılıklar) / (Risk Ağırlıklı Aktifler Toplamı – Ek Karşılıklar) x 100 şeklinde hesaplanmıştır.

Grafik III.17.
Kredi Şoklarının Sektörün SYR'sine Etkileri (%)¹

Kaynak: BDDK-TCMB
(1) Birleşik Fon Bankası, İller Bankası ve kredi portföyü bulunmayan bankalar hariç tutulmuştur.

Uygulanan senaryo analizi ile 1-15 puanlık TGA dönüşüm oranı artış şoklarının bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik rasyosu üzerinde yaratacağı etkiler incelenmiştir. Buna göre, sektörün TGA dönüşüm oranına uygulanan 15 puanlık artış şoku küresel krizin ülkemize yansımaya başladığı 2008 yılı Eylül ayında sektörün SYR'sini yaklaşık 7,6 puan azaltırken, risk ağırlıklı aktiflerin artışının sınırlı kalmasına bağlı olarak, 2009 yılı Eylül ayı itibarıyla yaklaşık 6,7 puan azaltmaktadır. Uygulanan azami şok sonucu sektörün SYR'si yasal sınır olan yüzde 8'in ve hedef rasyo olan yüzde 12'nin üzerinde kalmaktadır (Grafik III.17).

Küresel kriz nedeniyle sermaye yapıları ciddi hasar gören birçok ülke bankacılık sisteminden farklı olarak, ülkemiz bankalarının sermaye yapılarının son dönemlerdeki yüksek karların da katkısıyla daha da güçlenmesi, kredi kullandırma kapasitelerini artırmaktadır. Bu çerçevede, özellikle son aylarda konut kredilerinde başlayan ivmelenmenin önümüzdeki dönemde KGF'ye verilen desteğin de devreye girmesiyle KOBİ kredilerinde de görülebileceği ve genel olarak kredilerde kademeli bir iyileşme olabileceği beklenmektedir.

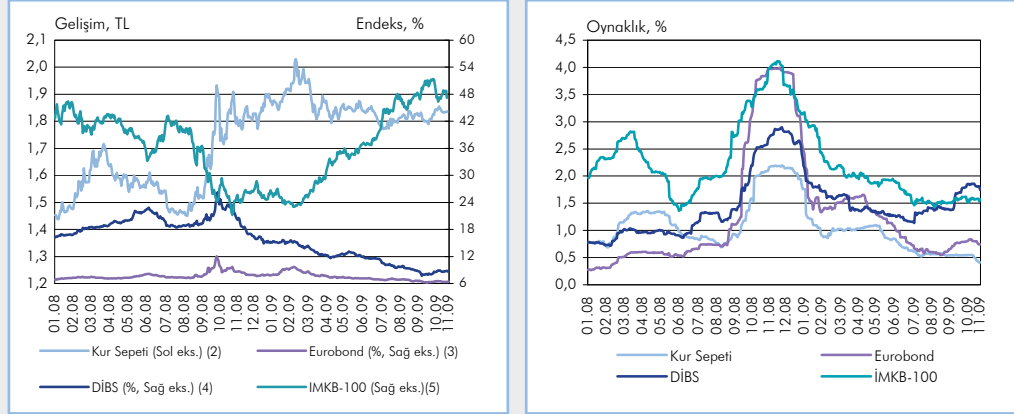
III.2. Piyasa Riski ve Senaryo Analizleri

Faiz riski ve kur riskine ilişkin gelişmelerin banka bilançoları üzerindeki etkilerinin incelendiği bu bölümde, varsayıma dayalı iki senaryonun etkileri analiz edilmiştir.

III.2.1. Piyasa Riski Gelişmeleri

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın aldığı önlemlerin yanı sıra, son dönemde küresel risk algılamasındaki olumlu gelişmelerin etkisiyle ülkemiz finansal piyasalarındaki oynaklıklar geçmiş dönemlere göre azalmıştır. Nitekim, Türk lirası 2009 yılı Mart ayı içerisinde ABD doları ve Euro sepeti karşısında değer kazanmış, ilerleyen dönemlerde ise dar bir bantta hareket ederek bu seviyesini korumuştur. İMKB endeksi 2009 yılı Mart ayında girmiş olduğu yükseliş eğilimini Ekim ayına kadar devam ettirmiş, son dönemde ise bir miktar gerilemiştir. DİBS faiz oranları düşüş eğilimini sürdürerek, 2009 yılı Kasım ayı itibarıyla ortalama yüzde 8,7 olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.18).

Grafik III.18.

Döviz Kurları, Faiz Oranları ve Hisse Senedi Fiyatlarındaki Gelişmeler ve Oynaklıklar¹

Kaynak: TCMB

(1) Oynaklığın hesaplanmasında, ilgili piyasa enstrümanının günlük logaritmik getirisinin standart sapması (60 iş günlük hareketli ortalama) esas alınmıştır.

(2) Kur sepeti, yüzde 50 ABD doları ve yüzde 50 Euro'dan oluşmaktadır.

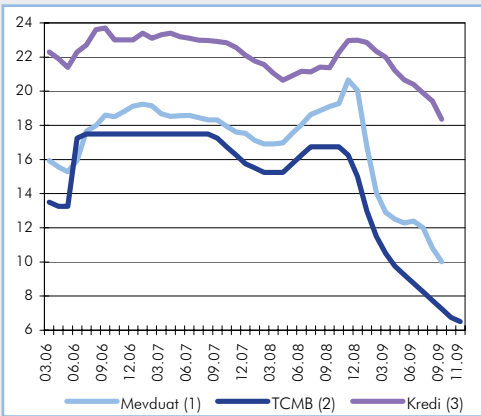
(3) 2030 vadeli ABD doları cinsinden Eurobond faiz oranı esas alınmıştır.

(4) Gösterge tahvilin bileşik faiz oranı esas alınmıştır.

(5) İMKB-100 endeksi 1.000'e bölünerek hesaplanmıştır.

Bankamız politika faiz oranlarında 2008 yılı Kasım ayında başlatılan indirim süreci devam etmiş ve gecelik borçlanma faiz oranı, 2009 yılı Kasım ayı itibarıyla yüzde 6,5 düzeyine gerilemiştir.

Bu çerçevede, kredi ve mevduat faiz oranları da düşüş eğilimini korumuştur. Ancak, mevduat faiz oranlarındaki düşüş kredi faiz oranlarına kıyasla daha keskin olmuştur (Grafik III.19).

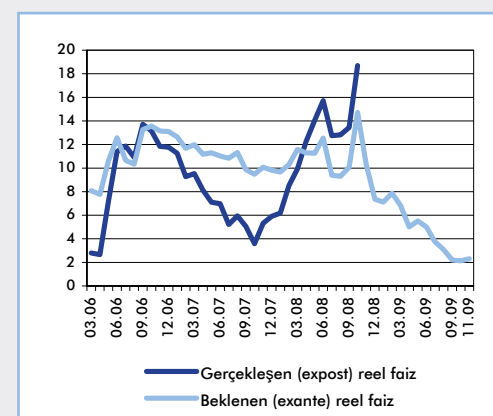
Grafik III.19.
Faiz Oranları (%)

Kaynak: TCMB

(1) Bankacılık sektörü ağırlıklıdır. 3 ay vadeli "stok TL mevduat" faiz oranı.

(2) TCMB gecelik (O/N) borç alma faiz oranı.

(3) Bankacılık sektörü ağırlıklıdır. "stok TL kredi" faiz oranı.

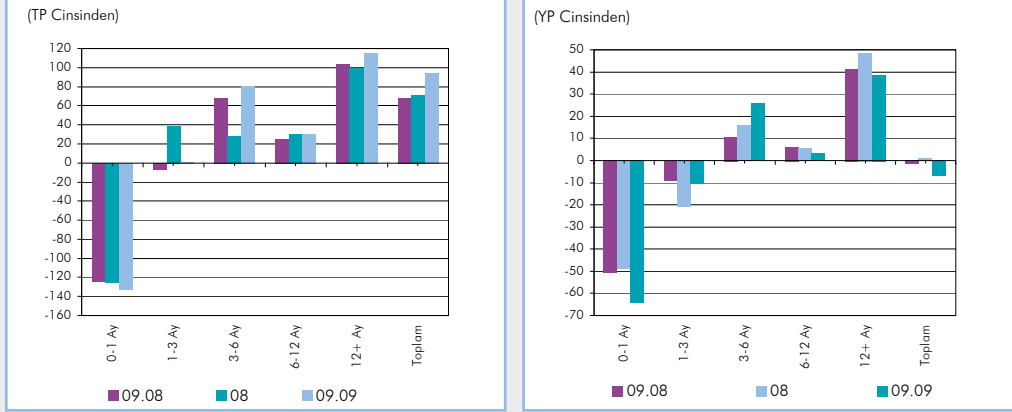
Grafik III.20.
Beklenen¹ ve Gerçekleşen² DİBS Reel Faizleri³(%)

Kaynak: TCMB, İMKB ve TÜİK verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

(1) Beklenen reel faiz oranı = $\frac{(1 + \text{nominal faiz oranı})}{(1 + \text{beklenen enflasyon oranı})} - 1$ * 100(2) Gerçekleşen reel faiz oranı = $\frac{(1 + \text{önceki nominal faiz oranı})}{(1 + \text{gerçekleşen enflasyon oranı})} - 1$ * 100. Beklenen enflasyon oranı olarak, Merkez Bankası'nın yayımladığı aylık Beklenti Anketinde yer alan yıllık beklenen TÜFE rakamları alınmıştır.

(3) DİBS faizleri gösterge kağıdın aylık ortalama faiz oranlarıdır.

Beklenen reel faiz oranı, nominal faiz oranlarının enflasyon beklentisine kıyasla daha hızlı gerilemesine paralel olarak düşüş eğilimini sürdürmüş, 2009 yılı Kasım ayı itibarıyla yüzde 2,3 olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.20).

Grafik III.21. Bankacılık Sektörünün Faize Duyarlı Açık (Fazla) Gelişimi (Milyar TL)^{1,2}

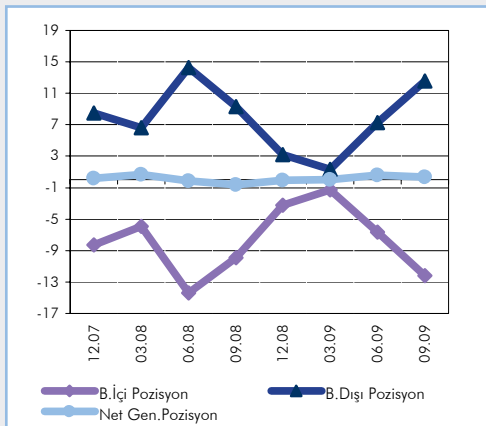
Kaynak: TCMB-BDDK

(1) Yeniden fiyatlama dönemine kalan gün sayısı esas alınmıştır.

(2) TMSF bankası hariç tutulmuştur.

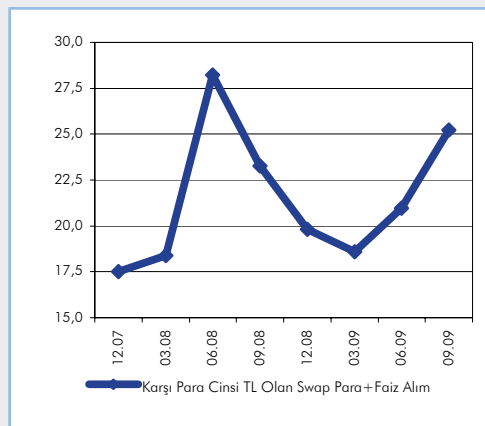
Bankacılık sektörünün yeniden fiyatlama dönemine kalan gün sayısına göre, Türk parası ve yabancı para cinsinden faize duyarlı açıkları, önceki dönemlerde olduğu gibi 0-1 ay vadede yoğunlaşmakta ve söz konusu vade diliminde 2009 yılı Eylül ayı itibarıyla bir önceki yıl sonuna göre açık tutarında artış görülmektedir (Grafik III.21).

2009 yılı Eylül ayı itibarıyla bankacılık sektörünün Türk parasında 3-6 ay vade dilimindeki pozisyon fazlasındaki yükselişe bağlı olarak toplam pozisyon fazlasında artış görülmüştür. Bankacılık sektörü yabancı parada ise 0-1 ve 1-3 ay vade dilimlerinde pozisyon açığı taşımakta olup, uzun vadede pozisyon fazlası bulundurmaktadır. 0-1 ay vade dilimindeki pozisyon açığı artışı ve 12 ay ve üzeri vade dilimindeki pozisyon fazlası azalışına bağlı olarak toplamda pozisyon açığı oluşmuştur (Grafik III.21).

Grafik III.22. Bankacılık Sektörünün Yabancı Para Pozisyonunun Gelişimi¹ (Milyar ABD doları)

Kaynak: BDDK

(1) Katılım Bankaları dahildir.

Grafik III.23. Karşı Para Cinsi TL Olan Swap Para ve Faiz Alım İşlemleri¹ (Milyar ABD doları)

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Katılım Bankaları dahildir.

Bankacılık sektörünün yabancı para net genel pozisyonu denk pozisyona yakın seyretmektedir. (Grafik III.22).

Yabancı para cinsinden kaynaklarını başta swap olmak üzere türev ürünleri kullanarak Türk lirasına dönüştüren ve bu nedenle bilanço içinde açık pozisyon, bilanço dışında fazla pozisyon taşıyan bankacılık sektörünün kriz döneminde kesintiye uğrayan bu eğilimi, küresel finansal piyasalarda 2009 yılının Nisan ayından itibaren yaşanan olumlu havanın da etkisiyle devam etmiş ve sektörün bilanço içi pozisyon açığı ile bilanço dışı pozisyon fazlası tekrar artış eğilimine girmiştir (Grafik III.22, Grafik III.23).

Bilanço içi açık pozisyonunu bilanço dışı pozisyon fazlasıyla dengeleyen bankacılık sektörünün, karşı para cinsi TL olan (TL/döviz olarak yapılan) seçilmiş türev varlıkları toplamı 2009 yılı Eylül ayı itibarıyla yaklaşık 35 milyar ABD doları olup, bunun 31,3 milyar ABD dolarlık kısmı mali sektör kuruluşlarıyla yapılmıştır.

III.2.2. Senaryo Analizleri

III.2.2.1. Faiz ve Kur Artışları

Bu bölümde, faiz ve kur artışlarının birbirinden bağımsız olarak gerçekleşmeleri durumunda bankacılık sektörüne ayrı ayrı ve toplam etkilerini incelemek amacıyla iki senaryo uygulanmıştır.

Tablo III.5. Faiz ve Kur Artış Senaryoları

	SENARYO A	SENARYO B
A. Kur Artışı	Türk parasının diğer para birimlerine karşı yüzde 30 değer kaybetmesi	Türk parasının diğer para birimlerine karşı yüzde 40 değer kaybetmesi
B. Faiz Artışı - TP	0-1 ve 1-3 ay vadeli faize duyarlı Türk parası aktif ve pasiflerin 6 puan yüksekten yeniden fiyatlandırılması	0-1, 1-3 ve 3-6 ay vadeli faize duyarlı Türk parası aktif ve pasiflerin 12 puan yüksekten yeniden fiyatlandırılması
C. Faiz Artışı - YP	0-1 ve 1-3 ay vadeli faize duyarlı yabancı para aktif ve pasiflerin 5 puan yüksekten yeniden fiyatlandırılması	0-1, 1-3 ve 3-6 ay vadeli faize duyarlı yabancı para aktif ve pasiflerin 10 puan yüksekten yeniden fiyatlandırılması
D. TP Ticari Portföy ¹	Ticari portföyde yer alan iskontolu Türk parası cinsinden menkul kıymetlerin piyasa faiz oranlarının 6 puan artması	Ticari portföyde yer alan iskontolu Türk parası cinsinden menkul kıymetlerin piyasa faiz oranlarının 12 puan artması
E. Eurobond Portföyü	Ticari portföyde yer alan Eurobondların fiyatlarının yüzde 15 değer kaybetmesi	Ticari portföyde yer alan Eurobondların fiyatlarının yüzde 25 değer kaybetmesi

(1) Ticari portföy, gerçeğe uygun değer farkı kar/zarara yansıtılan menkul değerler ile satılmaya hazır menkul değerlerden oluşmaktadır.

Senaryo A'da Türk parasının diğer para birimlerine karşı yüzde 30 değer kaybettiği, Türk parası cinsinden faizlerin 6 puan, yabancı para cinsinden faizlerin 5 puan arttığı ve Eurobond fiyatlarının yüzde 15 azaldığı durum incelenmektedir.

Senaryo B'de ise Türk parasının diğer para birimlerine karşı yüzde 40 değer kaybettiği, faiz artışlarının Senaryo A'dakinin 2 katı düzeyinde gerçekleştiği ve Eurobond fiyatlarının yüzde 25 azaldığı durum ele alınmıştır.

Döviz kuru artışlarının sektöre etkileri hesaplanırken bankaların YPNGP verileri kullanılmış, faiz artışlarının sektöre olan etkilerinin hesaplanmasında ise standart yöntemin tamamlayıcısı olan ve Basel Bankacılık Denetim Komitesi'nin uygulanmasını önerdiği yeniden fiyatlandırma yöntemi uygulanmıştır. Bu çerçevede, bankaların yeniden fiyatlandırma dönemine göre 0-1, 1-3 ve 3-6 ay vade dilimlerindeki faize duyarlı aktifleri ve pasifleri arasındaki fark tutarları kullanılmıştır.

Yeniden fiyatlandırmaya dayalı senaryo analizlerinde,

- Bankaların varlık ve yükümlülüklerinin faiz duyarlılığının analiz dönemi boyunca değişmediği,

- Vadesiz mevduatların faize duyarlı olmadığı,

- Yeni kaynak giriş-çıkışının olmadığı ve

- Faiz artışlarının Senaryo A'da 3 ay; Senaryo B'de 6 ay süreceği, varsayılmıştır.

Ayrıca, faiz artışlarının ticari portföyde yer alan Türk parası cinsinden iskontolu menkul kıymetler ve Eurobond portföyünde yaratacağı değer kayıpları da hesaplanmıştır.

III.2.2.1.1. Kur Artışı

2009 yılı Eylül ayı itibarıyla yabancı para pozisyon fazlası taşıyan bankacılık sektörü, Senaryo A ve Senaryo B sonucunda sırasıyla 159,9 milyon TL ve 213,2 milyon TL kar yazmaktadır. Şoklar sonucu pozisyon açıklarına bağlı olarak zarar eden bankaların zarar tutarının özkaynakları içindeki payı 2009 yılı Mart ayına kıyasla bir miktar artarak sırasıyla yüzde 0,6 ve 0,9 düzeyinde gerçekleşmektedir (Tablo III.6).

III.2.2.1.2. Faiz Artışı ve Değer Azalışı

i) 2009 yılı Eylül ayı itibarıyla Senaryo A ve Senaryo B sonucunda TP cinsinden faiz gelirlerinde azalış meydana gelmektedir. Türk parasında Senaryo A ve Senaryo B sonucunda faiz gelirlerinde meydana gelen azalış tutarı düşmektedir. Şokun 6 ay süreceği varsayımına dayanan Senaryo B'deki azalış 3-6 ay vade dilimindeki pozisyon fazlasının artışına bağlı olarak Senaryo A'ya kıyasla daha yüksek gerçekleşmiştir.

Yabancı parada ise 0-1 ve 1-3 ay vade dilimlerindeki pozisyon açıklarının artışına bağlı olarak Senaryo A'da faiz gelirlerinde meydana gelen azalış 2009 yılı Mart ayına kıyasla daha yüksek gerçekleşmiştir. Senaryo B'de ise 3-6 ay vade dilimindeki pozisyon fazlasının artışına paralel olarak faiz gelirlerinde meydana gelen azalış tutarı 2009 yılı Mart ayına kıyasla düşmüştür.

Toplamda faiz gelirlerinde meydana gelen azalış tutarı Senaryo A'da önemli bir değişiklik göstermezken, Senaryo B'de önemli ölçüde düşmektedir. Nitekim, Senaryo B sonucunda, 2009 yılı Mart ayında yüzde 3,5 olan faiz artışı kaynaklı zararın özkaynaklara oranı, Eylül ayında yüzde 1,8'e gerilemektedir.

ii) 2009 yılı başından itibaren bankaların risksiz yatırım aracı olarak gördükleri devlet iç boçlanma senetlerine yönelmelerine bağlı olarak bankacılık sektörünün menkul kıymet portföyünde bir artış gözlenmiştir. Bankalar Merkez Bankası'nın politika faizlerini indireceği beklentisinden

hareketle yeni edindikleri menkul kıymetleri ticari portföylerinde sınıflandırmışlardır. Dolayısıyla, her iki senaryo kapsamında verilen şoklar sonucu oluşan değer kaybı ticari portföydeki söz konusu artışa bağlı olarak 2009 yılı Mart ayına kıyasla yükselmiştir. Nitekim, faiz artışı kaynaklı değer azalışının özkaynaklara oranı Senaryo A ve Senaryo B’de sırasıyla, 2009 yılı Mart ayında yüzde 2,1 ve 3,9 iken Eylül ayında yüzde 2,7 ve 5,1’e yükselmiştir.

iii) Eurobond portföyünde doğacak değer kayıpları, 2009 yılı Mart ayı ile karşılaştırıldığında her iki senaryo sonucunda da bir miktar artmaktadır.

Tablo III.6. Piyasa Riski Senaryo Analizi Sonuçları¹ (Milyon TL)

	Senaryo A			Senaryo B		
	09.08	03.09	09.09	09.08	03.09	09.09
A. Kur Artışı						
a. Toplam Kâr (Zarar)	-325,5	147,8	159,9	-434,0	197,0	213,2
Kâr (Zarar) /Özkaynaklar (%)	-0,4	0,2	0,2	-0,6	0,2	0,2
b. Kâr Eden Bankalar	155,7	352,5	376,8	207,5	470,0	502,3
c. Zarar Eden Bankalar	-481,1	-204,8	-216,9	-641,5	-273,0	-289,1
Zarar Ed. Bank. Zarar Top./Özk. (%)	-1,2	-0,5	-0,6	-1,6	-0,7	-0,9
B. Faiz Artışı						
a. TP	-1.393,6	-1.449,8	-1.332,2	-1.531,3	-1.621,8	-556,5
b. YP	-466,6	-547,0	-594,3	-1.344,1	-1.338,0	-1.125,7
Faiz Artışı Kaynaklı Kâr (Zarar) (a+b)	-1.860,1	-1.996,8	-1.926,5	-2.875,4	-2.959,8	-1.682,3
Faiz Artışı Kaynaklı Kâr (Zarar)/ Özk. (%)	-2,4	-2,4	-2,0	-3,8	-3,5	-1,8
C. TP Ticari Portföyü						
Faiz Artışı Kaynaklı Değer Azalışı	-2.089,9	-1.754,0	-2.589,9	-3.914,6	-3.291,9	-4.852,0
Faiz Artışı Kay. Değ. Azalışı/Özk. (%)	-2,7	-2,1	-2,7	-5,1	-3,9	-5,1
D. Eurobond Portföyü						
Değer Azalışı	-2.627,6	-2.135,0	-2.297,8	-4.379,3	-3.558,4	-3.829,7
Değer Azalışı/Özkaynak (%)	-3,5	-2,5	-2,4	-6,3	-4,2	-4,0
E. Toplam						
Kâr (Zarar)	-6.902,9	-5.738,0	-6.654,3	-11.603,2	-9.613,1	-10.150,9
Kâr (Zarar)/Özkaynak (%)	-9,1	-6,8	-7,0	-15,2	-11,4	-10,7
Sektörün Mevcut SYR’si (%)	16,0	17,1	18,8	16,0	17,1	18,8
Senaryo son. sektörün yeni SYR’si ² (%)	14,6	16	17,5	13,6	15,2	16,8

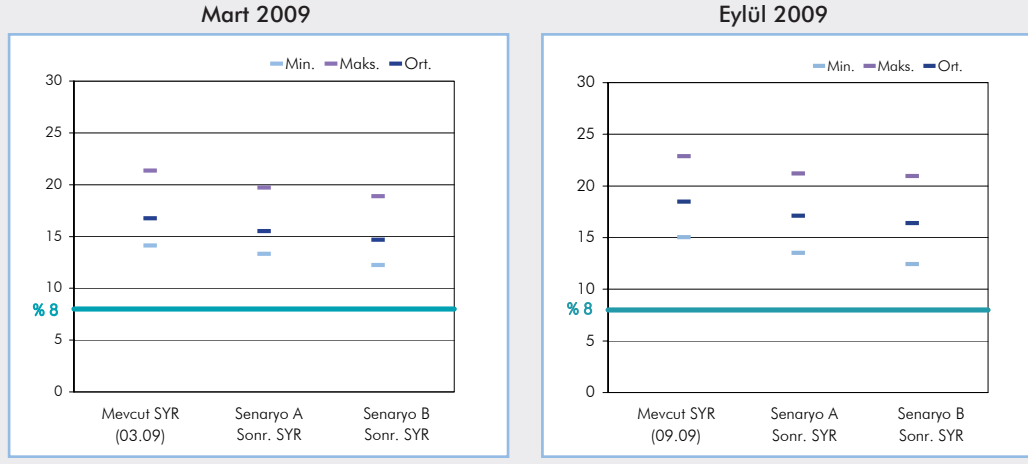
Kaynak: TCMB

(1) Birleşik Fon Bankası ile T. Kalkınma Bankası, İller Bankası ve Eximbank hariçtir.

(2) Senaryolar kapsamında verilen şoklar sonucu gerçekleşen kâr (zarar)ın yalnızca sermayeyi etkilediği, risk ağırlıklı aktifler üzerinde etkisi olmadığı varsayılmıştır.

Sonuç olarak, 2009 yılı Eylül ayı itibarıyla, Senaryo A ve Senaryo B sonucunda ortaya çıkan kayıplar, ticari portföy değer kaybı şoklarının etkisiyle 2009 yılı Mart ayına kıyasla artmaktadır. Sektörün SYR’sinde Senaryo A sonucunda 1,3, Senaryo B sonucunda ise 2 puan azalış gerçekleşmekle birlikte, sektörün SYR’si yüzde 8’lik yasal rasyo ile yüzde 12’lik hedef rasyonun üzerinde gerçekleşmektedir.

Grafik III.24.
Senaryoların Banka Bazında Etkisi (İlk 10 Banka)¹

¹⁾ Analize aktif paylarına göre bankacılık sektörünün ilk 10 bankası dahil edilmiştir.

A ve B Senaryolarının aktif paylarına göre ilk 10 bankanın SYR'leri üzerindeki etkileri incelendiğinde, mevcut SYR'deki artışa paralel olarak şoklar sonrası SYR'lerin de 2009 yılı Mart ayına kıyasla bir miktar arttığı görülmektedir. 2009 yılı Eylül ayı itibarıyla her iki senaryo sonucunda da minimum SYR yüzde 12'lik hedef üzerinde kalmaktadır (Grafik III.24).

III.3. Likidite Riski

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın aldığı önlemlerin yanı sıra, son dönemde küresel risk algılamasındaki olumlu gelişmelerin de etkisiyle likidite şartlarının görece olarak iyileştiği gözlenmektedir.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Türk Lirası likiditesini doğrudan kontrol edebildiğinden, gerekli likiditeyi sağlayarak piyasaların akışkanlığını destekleyebilmektedir. Diğer taraftan, döviz likiditesinde daha çok dış dünya koşulları belirleyici olmakla birlikte, Bankamız döviz piyasasının sağlıklı bir şekilde çalışması ve bankaların döviz likidite yönetimlerinin güçlendirilmesi amacıyla gerekli tedbirleri almaktadır.

Bu çerçevede, raporun önceki sayılarında belirtilen tedbirlere ek olarak, bankaların likidite yönetimlerini ve aktarım mekanizmasının sağlıklı çalışmasını desteklemek amacıyla Bankamız temel fonlama aracı olan bir hafta vadeli repo işlemlerine ilave olarak gerektiğinde 3 aya kadar vadeli repo işlemlerinin de kullanılmasına 19 Haziran 2009 tarihinden itibaren başlanmıştır. Ayrıca 2009 yılı Ekim ayında aracılık maliyetlerini azaltmak ve piyasaya kalıcı likidite sağlamak yoluyla Türk parası kredilerde kaydedilen artış eğilimini desteklemek amacıyla, yüzde 6 olan Türk parası zorunlu karşılık oranı 1 puan azaltılarak yüzde 5 düzeyine indirilmiştir. Böylece, Türk parası zorunlu karşılık oranında yapılan bu indirimle bankacılık sistemimize yaklaşık 3,3 milyar TL kalıcı likidite sağlanmıştır.

Döviz piyasasının görece bir istikrara kavuşması ile Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın döviz rezervlerini kuvvetlendirmesi için uygun bir ortam olduğu değerlendirilerek, 2008 yılı Ekim ayında ara verilen döviz alım ihalelerine 4 Ağustos 2009 tarihinden itibaren tekrar başlanmış olup, 20 Kasım 2009 tarihine kadar yaklaşık 3,2 milyar ABD doları tutarında döviz alınmış ve piyasaya 4,7 milyar TL'ye yakın Türk Lirası cinsinden likidite verilmiştir.

Kutu 11. Piyasa Likiditesi Endeksi (PLE)¹

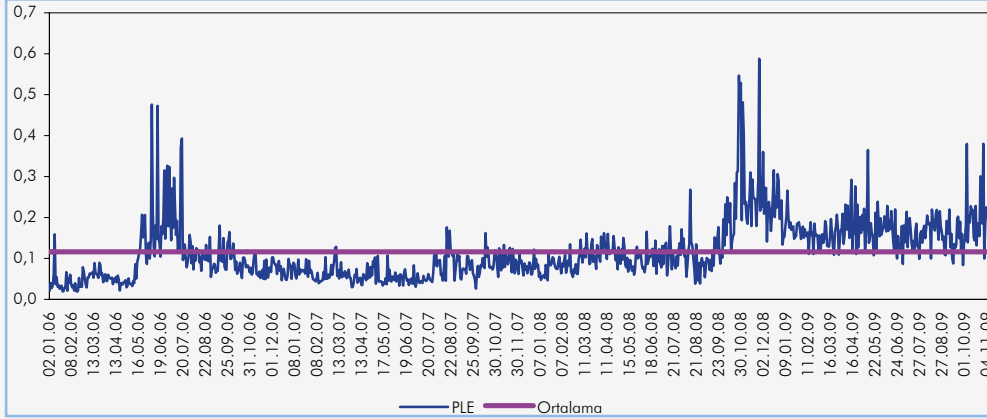
Bilindiği gibi likidite, ekonomik karar birimlerinin mevcut servetlerini mal ve hizmetler ya da diğer varlıklar ile değiştirebilme kolaylığıdır. Sıklıkla kullanılan üç temel likidite kavramı, merkez bankası likiditesi, fonlama likiditesi ve piyasa likiditesidir. Merkez bankası likiditesi, finansal sistemde ihtiyaç duyulan likiditenin merkez bankası tarafından ekonomiye arz edilebilme kapasitesidir. Fonlama likiditesi bilanço kompozisyonu ile ilişkili olup, bankaların yükümlülüklerini zamanında karşılayabilme kapasitesidir. Bu anlamda bir banka, nakit girişleri nakit çıkışlarını karşıladığı sürece likittir. Piyasa likiditesi ise bir varlığın kısa vadede düşük maliyetle, fiyatı en az etkilenecek şekilde alınıp satılabilme kolaylığı olup, likit piyasa, alış satış fiyatlarının kote edildiği, bu fiyatlar arasındaki aralığın yeterince düşük olduğu ve küçük işlemlerin fiyata en az etki ile hemen yerine getirildiği bir piyasa olarak tanımlanır.

Söz konusu likidite kavramları arasındaki etkileşim finansal istikrar açısından önem arz etmektedir. Bu etkileşim normal zamanlarda finansal sistemin istikrarına katkıda bulunabilirken, çalkantı dönemlerinde istikrarsızlığı tetikleyebilmektedir. Piyasa likiditesindeki ani düşüşler para politikası enstrümanlarında kısıtlamalar yaratabilmekte ve düşük likiditeden kaynaklanan varlık fiyatlarındaki olası oynaklıklar kur, faiz ve enflasyon beklentileri gibi temel göstergelerde belirsizliklere sebep olabilmektedir. Dolayısıyla, Merkez bankalarının likidite politikaları finansal istikrar açısından önem arz etmektedir.

Bundan hareketle, piyasa likiditesini ölçmek amacıyla Türkiye için PLE oluşturulmuştur. Endekste yer alan piyasalar, işlem hacmi yüksek olan ve bankaların yoğun olarak yer aldığı piyasalar olup, bu piyasaların endekste yer almasını Temel Bileşenler Analizi de desteklemiştir. Bu çerçevede, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) nezdindeki tahvil/bono piyasası kesin alım-satım pazarı ile TL/USD piyasası analize dahil edilmiş ve bu piyasalar için formülleri aşağıda yer alan Görelî Fiyat Aralığı (GFA) ve Likidite Yetersizliği Oranı (LYO) kullanılmıştır. Endeksin artması, piyasa likiditesinin azaldığını göstermektedir.

Gösterge	Piyasalar
Sıklık Göstergesi	
$GFA = \frac{\text{En iyi satış teklifi} - \text{En iyi alış teklifi}}{(\text{En iyi satış teklifi} + \text{En iyi alış teklifi})/2}$	<ul style="list-style-type: none"> Tahvil Bono Kesin Alım Satım Piyasası TL/USD piyasası
Derinlik Göstergesi	
$LYO = \frac{ \text{Günlük yüzde fiyat değişimi} }{\text{İşlem miktarının dolaşımdaki değere oranı (Devir Hızı)}}$	<ul style="list-style-type: none"> Tahvil Bono Kesin Alım Satım Piyasası

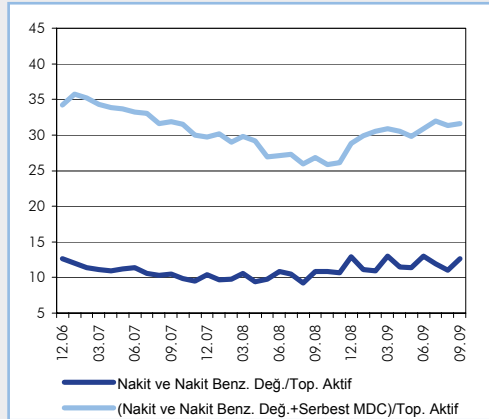
Grafik 1. Piyasa Likiditesi Endeksi

Kaynak: İMKB, TCMB

Piyasa Likiditesi endeksi incelendiğinde, finansal altyapının sağlam olması ve Merkez Bankası'nın zamanında aldığı önlemler sayesinde küresel piyasalarda yaşanan olumsuzlukların ülkemiz üzerindeki etkilerinin kısa sürdüğü ve Türk finans piyasalarındaki likiditenin kısa süreli bir dalgalanmaya maruz kaldığı görülmektedir. Azalan risk iştahı ile 2008 yılı son çeyreğinde artış gösteren piyasa likiditesi endeksinin, 2009 yılı Ocak ayından itibaren düşmeye başlayarak görece istikrar kazanmakla birlikte, finansal piyasalardaki hassasiyetin hala devam ettiği görülmektedir (Grafik 1).

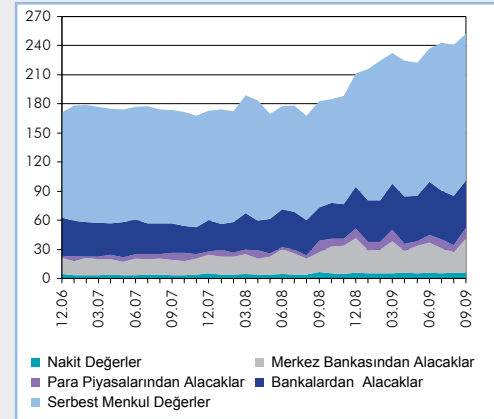
(1) Bank of England, Finansal İstikrar Raporu'nda (Nisan 2007) kullanılan metodolojiden faydalanılarak Türkiye'ye uyarlanmıştır.

Grafik III.25. Temel Likidite Göstergeleri (%)^{1,2}

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Nakit ve Nakit Benzeri Değerler=Nakit Değerler + TCMB'den Alacaklar + Para Piyasalarından Alacaklar + Bankalardan Alacaklar.
(2) Serbest MDC=Teminata ve Repo İşlemine Konu Olmayan Menkul Değerler Toplamı.

Grafik III.26. Likit Aktiflerin Dağılımı (Milyar TL)

Kaynak: BDDK-TCMB

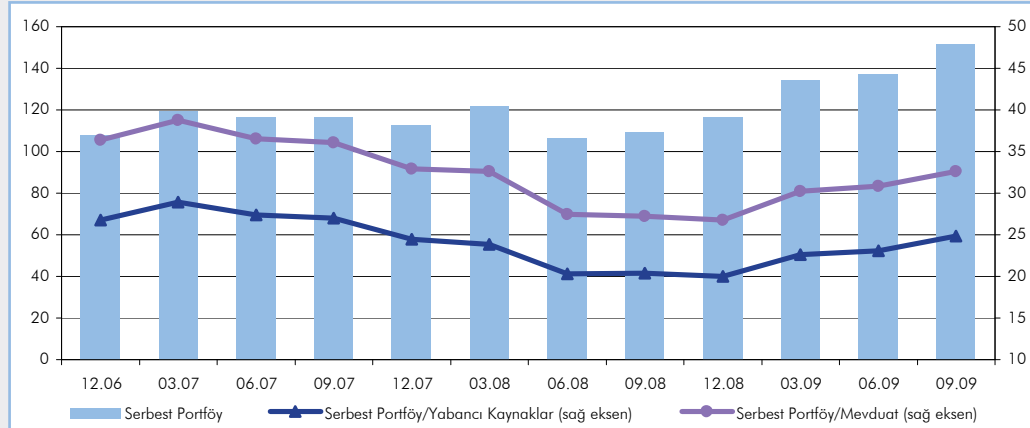
Bankacılık sektörünün temel likidite göstergeleri incelendiğinde, nakit ve nakit benzeri değerlerden oluşan likit varlıkların toplam varlıklara oranı, genel olarak yatay bir seyir izlemekle

birlikte, likit varlıklar içerisinde önemli paya sahip olan Merkez Bankasından alacaklar ve Bankalardan alacaklar kalemlerinin yükseldiği dönemlerde artış göstermiştir (Grafik III.25).

Teminata veya repoya konu olmayan serbest menkul değerlerin dikkate alınması durumunda oranın, 2008 yılı sonundan itibaren yükseldiği gözlenmiştir (Grafik III.25).

Likit aktiflerin en büyük kalemini oluşturan serbest menkul değerlerin son dönemlerdeki artışı dikkat çekmektedir. Özellikle özel bankalar grubunun etkili olduğu bu gelişmede, bankaların kredi kullandırma iştahındaki azalmaya bağlı olarak, DİBS'lere yönelmeleri etkili olmuştur (Grafik III.26).

Grafik III.27.
Teminatların Yükümlülükleri Karşılama Oranı¹ (Milyar TL, %)

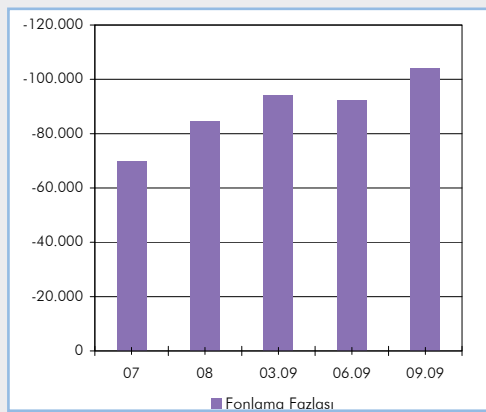

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Bu hesaplama katılım bankaları dahil edilmemiştir.

Geçici bir likidite sıkışıklığı durumunda, Merkez Bankası tarafından bankalara likidite temini için kabul edilebilecek teminatlar arasında yer alan serbest menkul değerlerin yabancı kaynaklara oranı ve serbest menkul değerlerin mevduata oranı, 2008 yılı sonundan itibaren artan bir seyir izlemiştir. Söz konusu oranlar, 2009 yılı Eylül ayında sırasıyla yüzde 25 ve yüzde 33 seviyesine yükselmiştir (Grafik III.27).

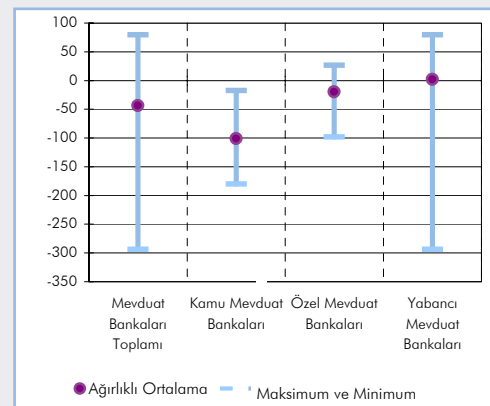
Grafik III.28.
Fonlama Fazlası¹ (Milyon TL)

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Fonlama Fazlası = Krediler-Mevduatlar

Grafik III.29.
Fonlama Fazlası (Açığı) (Eylül 2009)^{1,2} (%)

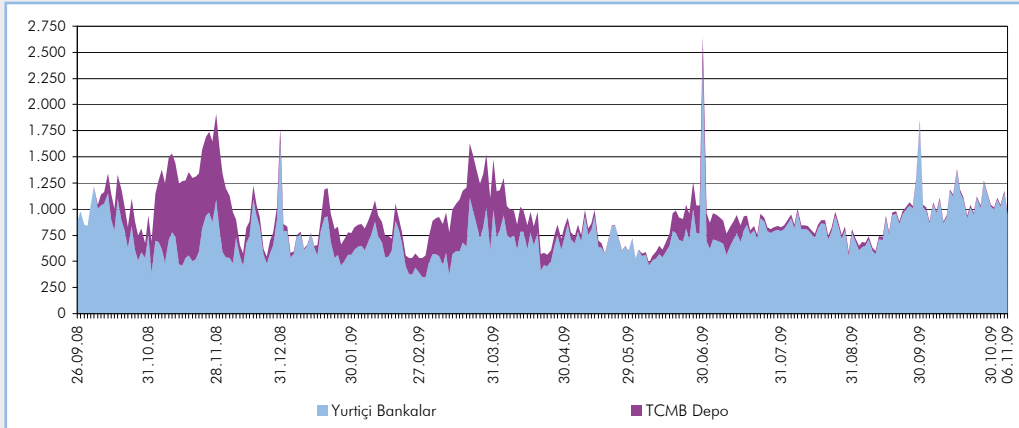
Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Fonlama Fazlası (Açığı) = (Krediler-Mevduatlar) / Krediler

(2) TMSF bünyesindeki banka dahil edilmemiştir.

Türk bankacılık sektörünün en önemli kaynağı mevduat olup, bu durum bankaların bankalararası fonların oynaklığına olan duyarlılığını kısıtlamaktadır. 2009 yılı Eylül ayı itibarıyla sektörün fonlama fazlası 104 milyar TL'ye ulaşmıştır (Grafik III.28). Kamu bankalarının fonlama fazlasının yüksek olduğu, yabancı bankaların ise yurt dışından fonlanmaları dolayısıyla az da olsa açıklarının bulunduğu görülmektedir (Grafik III.29).

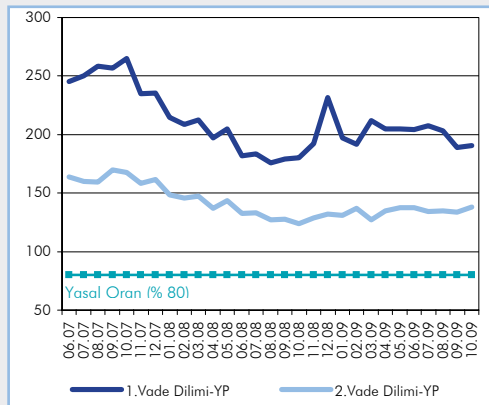
Grafik III.30.
Yabancı Para Bankalararası İşlemler (ABD Doları)

Kaynak: BDDK-TCMB

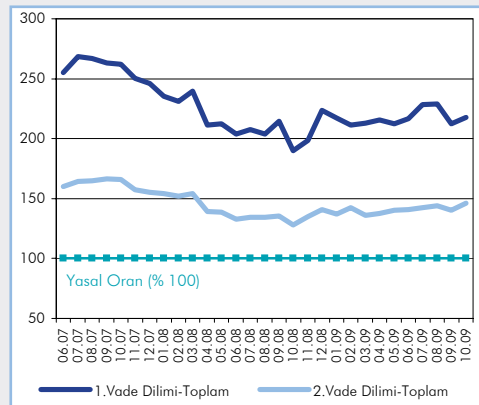
Bankalararası döviz piyasasında döviz likiditesinin akışkanlığının artırılmasına katkıda bulunmak amacıyla 9 Ekim 2008 tarihinde tekrar aracılık faaliyetine başlanan Bankamız döviz depo piyasasındaki işlemlerin son dönemde azaldığı, bankaların kendi aralarındaki işlemlere geri döndükleri gözlenmektedir (Grafik III.30).

Grafik III.31.
YP Likidite Yeterlilik Rasyosu (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik III.32.
Toplam Likidite Yeterlilik Rasyosu (%)

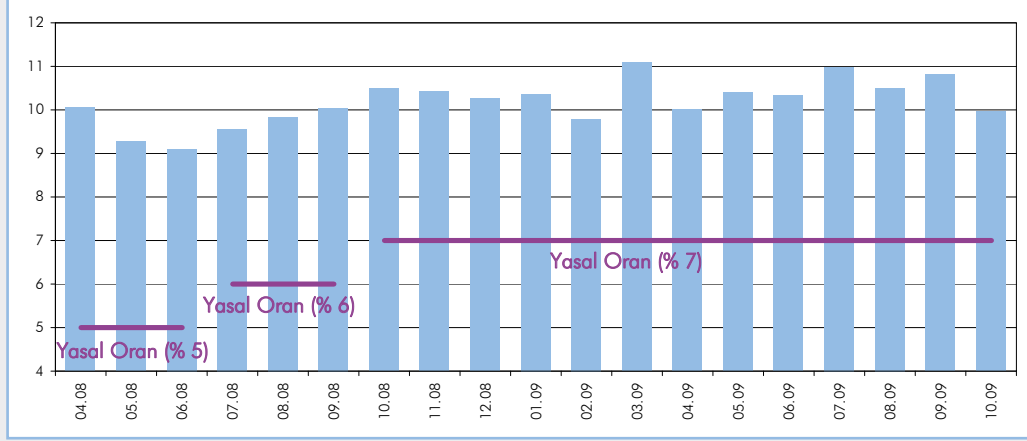
Kaynak: BDDK-TCMB

Bankaların Likidite Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik'e göre hesaplanan bankacılık sektörünün likidite yeterlilik oranları, 1. ve 2. vade dilimleri⁶ için hem toplamda hem yabancı parada, yasal oranların oldukça üzerinde olup, son dönemde yatay bir seyir izlemektedir (Grafik III.31 ve Grafik III.32).

⁶ Varlık ve yükümlülüklerden vadeye kalan süresi 0 ile 7 gün arasında olanlar 1. vade dilimini, 0 ile 31 gün arasında olanlar ise 2. vade dilimini oluşturmaktadır.

Grafik III.33.

Bankacılık Sektörünün Stok Değerler Üzerinden Hesaplanan Varlık ve Yükümlülüklerle İlişkin Likidite Yeterlilik Oranı (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

5 Nisan 2008 tarihinde söz konusu Yönetmelik'te yapılan değişiklikle getirilen ve stok değerler ile yüzde yüz dikkate alınma oranı üzerinden hesaplanan likidite yeterlilik rasyosunun da yasal oran olan yüzde 7'nin üzerinde seyrettiği görülmektedir (Grafik III.33).

2008 yılının son çeyreğinden bu yana sektörde temel likidite göstergelerinin ve serbest menkul değerlerin artışının devam ettiği ve bankaların ihtiyatlı yaklaşımlarını korudukları görülmektedir.

Kutu 12. Likidite Stres Testi¹

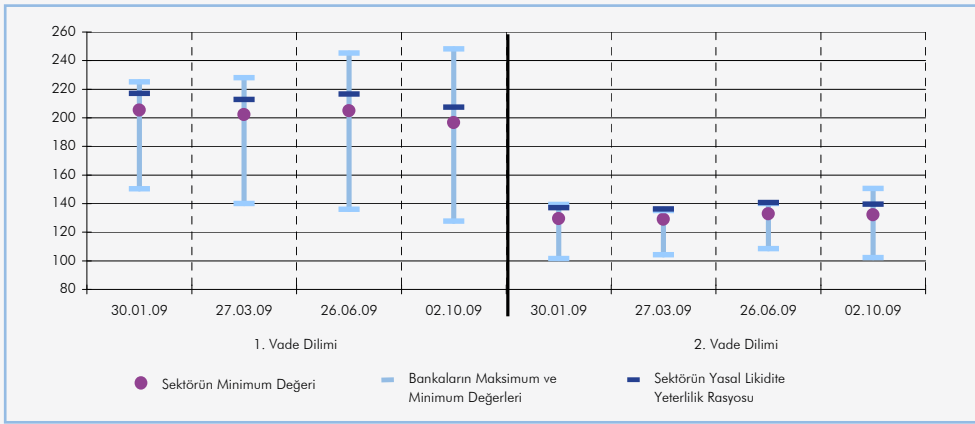
Türk bankacılık sektörünün fonlama likiditesi şokları karşısındaki direncinin analiz edilmesi amacıyla, kamu bankaları hariç aktif büyüklüğü bakımından ilk 10 bankaya ve sektörün tamamına likidite stres testi uygulanmıştır. Gerçekleştirilen bu analizle, BDDK'ca çıkarılan Bankaların Likidite Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik çerçevesinde hesaplanan toplam likidite yeterlilik rasyosunun hem 1. hem de 2. vade dilimlerinde ne kadar düşebileceği olasılık dağılımları yardımıyla hesaplanmıştır.

Bu doğrultuda, mevcut yönetmelik kapsamında kullanılan likit varlık ve durağan olmayan yükümlülük kalemleri dikkate alınmıştır. Bankaların likit varlıkları tarafında değerinde düşme olabilecek kalemler ile karşı taraf riski nedeniyle beklenen nakit girişini gerçekleştiremeyecek kalemler için değer azalma oranları; yükümlülük tarafında ise yenilenemeyen fon kaynakları için yenilenememe oranları Monte Carlo tekniği kullanılarak simüle edilmiştir. Simülasyonda, yönetmelikte belirlenen dikkate alınma oranları başlangıç parametresi olarak kullanılmıştır.

Simülasyon sonucunda, sektörün yasal rasyosunun en çok düştüğü durumda, bilançoda önemli paya sahip olan kalemlerin dikkate alınma oranlarında önemli değişiklikler olmamıştır. Bu durum Yönetmelik'te yer alan dikkate alınma oranlarının bir stres durumunu yansıtacak ihtiyatlılıkta belirlendiğini göstermektedir.

Elde edilen sonuçlara göre, yüzde 95 güven düzeyinde 1. ve 2. vade diliminde toplam likidite yeterlilik rasyosunun alabileceği değerler ele alındığında, 2 Ekim 2009 tarihinde, sektör için hesaplanan rasyolar sırasıyla yüzde 197 ve yüzde 132'ye düşmektedir (Grafik 1). Öte yandan, simülasyon ayrı ayrı bankalara uygulanırken her biri için en düşük rasyoyu veren dikkate alınma oranları kullanılmıştır. Bu durumda aynı tarih itibarıyla, söz konusu vade dilimlerinde ilk 10 banka içinde en yüksek değeri alan bankaların oranları sırasıyla yüzde 248 ve yüzde 150, en düşük değeri alanları ise yüzde 128 ve yüzde 102 olarak gerçekleşmektedir. Dolayısıyla, ilk 10 banka içinde yüzde 100 olan asgari likidite yeterlilik oranının altına düşen banka bulunmamaktadır.

Grafik 1. 1. ve 2. Vade Dilimlerinde Toplam Likidite Yeterlilik Rasyosu (%)

(1) Van den End, J. W. (2008): Liquidity Stress-Tester: A Macro Model for Stress-Testing Banks' Liquidity Risk, Hollanda Merkez Bankası (DNB) WP No. 175, çalışmasından faydalanılarak Türkiye'ye uyarlanmıştır.

III.4. Finansal Sağlamlık Endeksi

Tablo III.7 Finansal Sağlamlık Alt Endeksleri

	Göstergeler	Endekse Etkinin Yönü	Ağırlık
Aktif Kalitesi	Brüt Takipteki Alacaklar / Brüt Kredi	negatif	0,33
	Net Takipteki Alacaklar / Özkaynaklar	negatif	0,33
	Duran Aktifler/Toplam Aktifler ¹	negatif	0,33
Likidite	Likit Aktif / Toplam Aktif ²	pozitif	1,00
Kur Riski	Bilanço İçi Yabancı Para Pozisyonu/Özkaynaklar ³	negatif	0,50
	Yabancı Para Net Genel Pozisyonu/Özkaynaklar ^{3,4}	negatif	0,50
Faiz Riski	(1 Aya Kadar Faize Duyarlı TP Cinsi Aktifler - 1 Aya Kadar Faize Duyarlı TP Cinsi Pasifler) / Özkaynaklar ⁵	negatif	0,50
	(1 Aya Kadar Faize Duyarlı YP Cinsi Aktifler - 1 Aya Kadar Faize Duyarlı YP Cinsi Pasifler) / Özkaynaklar ⁵	negatif	0,50
Kârlılık	Net Kâr / Toplam Aktif	pozitif	0,50
	Net Kâr / Özkaynaklar	pozitif	0,50
Sermaye Yeterliliği	Serbest Sermaye / Toplam Aktif ⁶	pozitif	0,50
	Sermaye Yeterliliği Rasyosu	pozitif	0,50

(1) Duran Aktifler; iştirak, bağlı ortaklık, elden çıkarılacak kıymetler, sabit kıymetler ve net takipteki alacaklar toplamından oluşmaktadır.

(2) Likit Aktifler; nakit değerler, Merkez Bankası, piyasalar, bankalar ve ters repo işlemlerinden alacaklar toplamından oluşmaktadır.

(3) Özkaynaklar, yasal özkaynak tanımı olup, bilançonun pasifinde yer alan özkaynak tanımından farklıdır. Hesaplama mutlak değer olarak yapılmıştır.

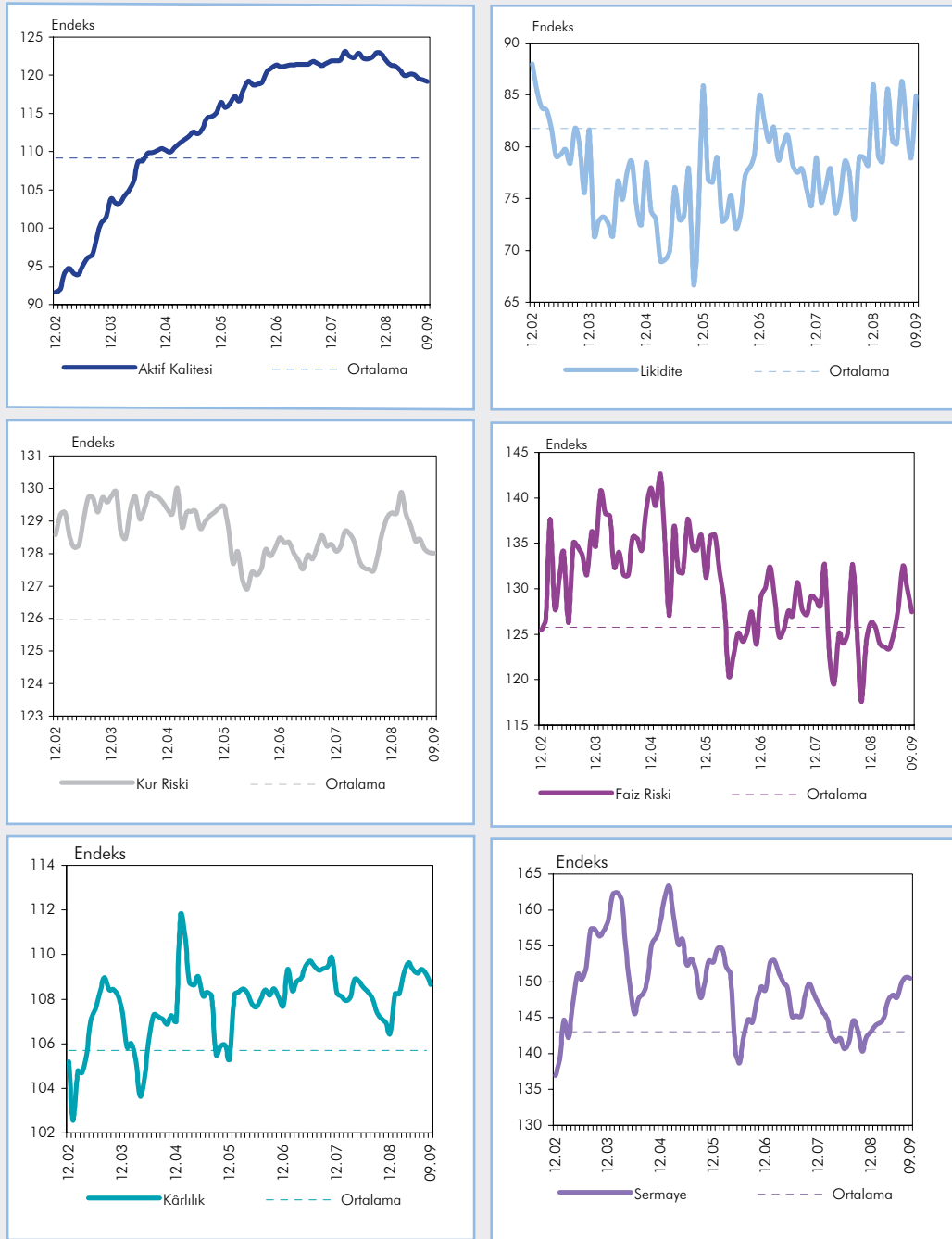
(4) Bilanço içi yabancı para pozisyonu ile bilanço dışı kalemlerin toplanması ile yabancı para net genel pozisyonu elde edilmektedir. Hesaplama mutlak değer olarak yapılmıştır.

(5) Hesaplama mutlak değer olarak yapılmıştır.

(6) Serbest sermaye, özkaynak tutarından duran aktiflerin çıkarılmasıyla hesaplanmaktadır.

Finansal Sağlık Endeksi (FSE), bankacılık sektörünün finansal yapısının sağlamlığının ne yönde hareket ettiğine ilişkin bir "bileşik gösterge" oluşturmak amacıyla hesaplanmaktadır. Endeksin oluşturulmasında; aktif kalitesi, likidite, kur riski, faiz riski, kârlılık ve sermaye yeterliliği endeksleri olmak üzere altı alt endeks kullanılmıştır. Her bir alt endeks için de bankacılık sektörünün risklerini ve kırılganlıklarını yansıtacak rasyolar seçilmiş ve bunlar belli ağırlıklar çerçevesinde endeksi oluşturmuştur (Tablo III.7).

Grafik III.34.
Finansal Sağlık Alt Endeksleri¹ (1999=100)

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Kullanılan ortalamalar, ilgili alt endekslerin Aralık 1999-Eylül 2009 ortalamasıdır.

FSE'yi oluşturan alt endeksler incelendiğinde (Grafik III.34);

i. Aktif Kalitesi Endeksi: 2008 yılı sonunda 122 olan aktif kalitesi endeksi, 2009 yılında düşüş eğilimine girmiş ve Eylül ayında 119,2 olarak gerçekleşmiştir. Bu gelişmede temel olarak takibe dönüşüm oranındaki yükselme etkili olmuştur.

ii. Likidite Endeksi: 2008 yılı sonunda 86 olan likidite endeksi 2009 yılı Eylül ayında 84,9'a gerilemiştir. Endekste azalışa rağmen, endeksi oluşturan likit aktiflerin toplam aktiflere oranı son bir yıllık dönemde yüzde 10,9 ile yüzde 13,0 aralığında seyretmektedir.

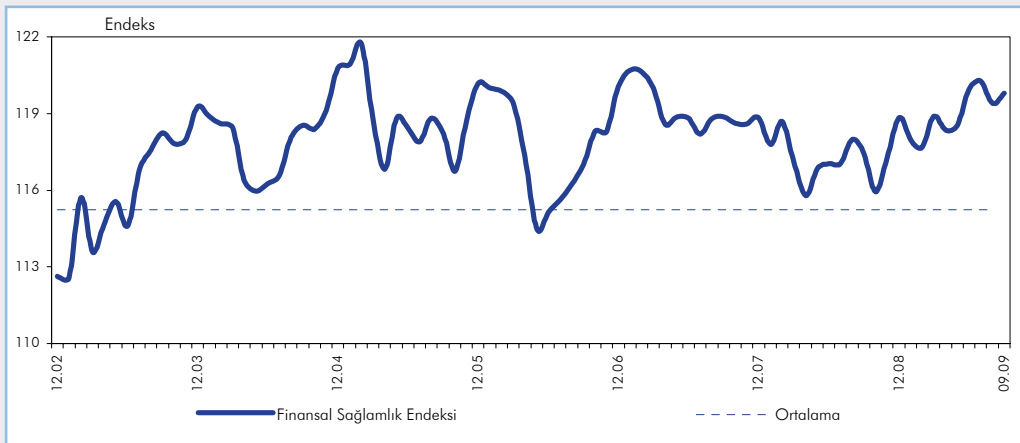
iii. Kur Riski Endeksi: 2008 yılı sonunda 129,3 seviyesinde gerçekleşen kur riski endeksi, 2009 yılı Mart ayından itibaren bilanço içi pozisyonların tekrar açılmaya başlaması ile birlikte aşağı dönmüş ve 2009 yılı Eylül ayında 128 olarak gerçekleşmiştir.

iv. Faiz Riski Endeksi: Faiz riski endeksi, 2008 yılı Aralık ayında yabancı para faize duyarlı açığı artışı rağmen Türk parası cinsinden faize duyarlı açığı azalışın etkisiyle iyileşme göstererek 126,3 olarak gerçekleşmiştir. 2009 yılı Eylül ayında ise Türk parası cinsinden 1 aya kadar faize duyarlı aktifler ile pasifler arasındaki farkın özkaynaklara oranının gerilemesi sonucu endeks 127,5 seviyesinde gerçekleşmiştir.

v. Kârlılık Endeksi: 2008 yılı Aralık ayı itibarıyla son üç yılın en düşük değerini alarak 106,5 olan kârlılık endeksi, 2009 yılında faizlerdeki düşüşün etkisiyle artan faiz marjına paralel hızlı bir toparlanma eğilimine girmiş ve Eylül ayında 108,7 değerini almıştır. 2009 yılının ilk dokuz ayında sektörün kârlılık performansındaki artışta, esas olarak net faiz gelirinin yükselmesi etkili olmuştur. Ayrıca, menkul kıymet alım satım kârlarının sermaye piyasası işlem kârını artırması sonucu faiz dışı gelirlerin önemli bir unsuru olan net ticari kâr da yükselmiştir.

vi. Sermaye Yeterliliği Endeksi: 2008 yılı Ekim ayından itibaren artış eğiliminde olan sermaye yeterliliği endeksi, 2009 yılı içinde de sermaye yeterliliği rasyosundaki ve serbest sermayenin toplam aktiflere oranındaki artışa bağlı olarak yükselişine devam etmiş ve 2009 yılı Eylül ayında 150,5 seviyesine yükselmiştir.

Grafik III.35.
Finansal Sağlık Endeksi¹ (1999=100)

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Kullanılan ortalama, finansal sağlık endeksinin Aralık 1999-Eylül 2009 ortalamasıdır.

Bankacılık sektörünün sağlamlığının bir göstergesi olarak izlediğimiz Finansal Sağlamlık Endeksi, 2008 yılı sonu değeri olan 118,8 seviyesinden, sermaye yeterliliği endeksi, karlılık ve faiz riski endekslerindeki artışa bağlı olarak 2009 yılı Temmuz ayında 120,3'e kadar yükselmiştir. Eylül ayında ise faiz riski endeksindeki azalışın etkisi ile hafif bir düşüş göstererek 119,8'e gerilemiştir (Grafik III.35).